

ایران و چندجانبه‌گرایی

کارویژه اصلی «سازمان‌ها و نهادهای همکاری» در مواجهه با تحولات پرتنش جاری در سطح هر منطقه، از یک سو خارج کردن کشورها از بحران و از سوی دیگر افزودن بر روند همگرایی و مشارکت آنها ذیل هدف مشترک نهاد است. رهیافتی که فرصت‌های مناسبی را برای تقویت همگرایی بازیگران منطقه‌ای در زمینه‌های متعدد سیاسی، اقتصادی، امنیتی و... جهت مستحکم کردن صلح و امنیت فراهم می‌کند. سیدابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور با درک این مهم، رویکرد خود را در بازیابی روابط ضعیف شده ایران با کشورهای منطقه غرب و شرق آسیا به جریان انداخت تا افزایش مراودات تجاری و همکاری اقتصادی و همچنین حضور فعال در سازمان‌های مهم و مؤثر همکاری به توازن سیاست خارجی ایران در دولت سیزدهم بینجامد.

در همین چهارچوب نقش‌آفرینی دولت در یک سال گذشته در حوزه منطقه به‌عنوان حوزه‌ای که دارای اهمیت ویژه از منظر سیاسی و اقتصادی به شمار می‌آید و در عین حال با پیچیدگی‌های متعددی روبه‌رو است، به صورت فعالی به جریان افتاده است. این در حالی است که دولت قبل در سال‌های گذشته با نادیده گرفتن ظرفیت‌های موجود اقتصادی در کشورهای منطقه، خودخواسته از مزیت‌های بالقوه همکاری با این کشورها بویژه در قالب نهادهای منطقه‌ای محروم مانده است. ۱۵ کشور همسایه آبی و خاکی ایران شامل امارات متحده عربی، ترکیه، روسیه، عربستان، پاکستان، عراق، قطر، کویت، قزاقستان، عمان، بحرین، جمهوری آذربایجان، افغانستان، ترکمنستان و ارمنستان که هر یک در ائتلاف‌ها و سازمان‌های متعدد منطقه‌ای قرار دارند، با دارا بودن ۵۶۰ میلیون نفر جمعیت حدود ۶/۳ درصد از حجم ۱۶ تریلیون دلاری واردات جهان را به خود اختصاص داده‌اند؛ درحالی که صادرات ایران به این ۱۵ کشور همسایه در سال‌های گذشته تنها ۲/۱۳ درصد از این بازار بزرگ را شامل شده است. دولت رئیسی با در نظر گرفتن چنین پیشینه‌ای، احیای دیپلماسی اقتصادی و بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای منطقه‌ای را جهت بالفعل کردن ظرفیت‌های داخلی در دستور کار قرار داد تا با چندجانبه‌گرایی در روابط خارجی، همزمان با مذاکره برای لغو تحریم‌ها به راهبرد اصلی خود یعنی بی‌اثر کردن تحریم‌ها تحقق ببخشد.

این در حالی است که برتری و مزیت‌های نسبی ایران همچون موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک، زیرساخت حمل و نقل و بازار پرونق اقتصادی نسبت به دیگر کشورهای عضو سازمان‌های منطقه‌ای فرصت‌های قابل ملاحظه‌ای را در روند به اجرا درآوردن رویکرد مشارکت فعال در سازمان‌های منطقه‌ای به وجود آورده است. این چنین بود که رسمی شدن عضویت در سازمان همکاری‌های «شانگهای»، تحرک بخشیدن به نقش کشور در سازمان منطقه‌ای «اگو» و چراغ سبز به ایران برای پیوستن به گروه بین‌المللی «بریکس پلاس» در کنار رشد صادرات غیرنفتی، امضای تفاهمنامه‌های رنگارنگ اقتصادی با بازیگران بزرگ و کوچک آسیایی از چین و روسیه گرفته تا کشورهای همچون تاجیکستان، ترکمنستان، قزاقستان و... در گذر تنها یک سال از عمر دولت سیزدهم نشان داد که مدار سیاست خارجی چگونه از رویکرد انحصاری نگاه به غرب خارج شده و در صحنه عمل به «توازن» رسیده است تا به صورت حداکثری منافع ملی را تأمین کند.

در ادامه مروری کوتاه بر روند رویدادهای رخ داده در یک سال اخیر به خوبی از دستاوردهای پرشمار دولت سیزدهم در احیای سیاست خارجی فعال پرده برمی‌دارد.

وقتی کريدورهای ایرانی احيا شدند

شکستن قفل عضویت در «شانگهای»

نخستین سفر خارجی سید ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور به منظور شرکت در بیست و یکمین نشست همکاری‌های اقتصادی امنیتی «شانگهای» در شهریورماه سال گذشته رقم خورد؛ سفری که درست در بحبوحه تلاش‌های سیاسی و اقتصادی امریکا برای افزودن بر سطح تنش‌ها در منطقه جهت تحقق اهداف مداخله‌جویانه‌اش صورت گرفت، اما بر خلاف پیش‌بینی‌ها به پذیرش عضویت رسمی ایران در این سازمان بزرگ منطقه‌ای انجامید. بنای «شانگهای» که یکی از قدرتمندترین پیمان‌های جهانی به شمار می‌آید و اعضای آن، دسته‌جمعی در زمینه‌های امنیتی- دفاعی تلاش می‌کنند، در سال ۲۰۰۱، توسط رهبران چین، روسیه، قزاقستان، تاجیکستان، ازبکستان و قرقیزستان گذاشته شد و کشورهای هند و پاکستان نیز در سال ۱۳۹۵ به عنوان عضو اصلی آن انتخاب شدند. این در حالی بود که ایران از سال ۱۳۸۴ به عنوان عضو ناظر در سازمان همکاری شانگهای حضور داشت و درخواست‌های متعدّدش برای عضویت دائم در این سازمان از سال ۱۳۹۵ با پاسخ منفی روبه‌رو می‌شد. اما ۶ شهریور سال ۱۴۰۰ بود که با حضور رئیسی در نشست سال گذشته شانگهای در شهر «دوشنبه»، پایتخت تاجیکستان قفل عضویت ایران در این سازمان پس از بیش از یک دهه تلاش دیپلماتیک شکست و رهبران ۸ کشور عضو اصلی این سازمان با تبدیل عضویت ایران از عضو ناظر به عضو اصلی اعلام موافقت کردند.

ویژمنامه

ایران

شماره
۵ شهریور ۱۴۰۱